

Щербина А. В. Правове регулювання режиму в установах виконання покарань державної пенитенціарної служби

Рассматривается правовое регулирование режима в учреждениях исполнения наказаний государственной пенитенциарной службы. Определены основные нормативно-правовые акты, которые устанавливают и обеспечивают режим. Проанализированы основные правовые нормы, их соотношение и соответствие международным стандартам. Делается вывод о задачах режима в учреждениях исполнения наказаний государственной пенитенциарной службы.

Ключевые слова: режим, правовое регулирование, государственная пенитенциарная служба, правовое регулирование режима.

Shcherbyna O. V. Legal regime regulation in penal institutions of the state penitentiary service

This article deals with the analysis of regime regulation in penal institutions of the state penitentiary service. The author defines the basic normative and legal acts that establish and provide the regime. The basic legal norms, their value and compliance with international standards are analyzed. The conclusion on the main tasks of regime in penal institutions of the state penitentiary service is made.

Key words: regime, legal regulation, state penitentiary service, legal regulation of regime.

Стаття надійшла 27 травня 2013 р.

УДК 343.97

С. В. Якимова

**ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ
ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ,
ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ,
ЯК ЗЛОЧИНУ, ЩО МІСТИТЬ ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ
(З ОГЛЯДУ НА МІЖНАРОДНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ)**

Розглянуто доцільність посилення кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних від злочину, пов'язаного з корупцією. Акцентується увага на розробці організаційних і регуляторних заходів у приватному банківському секторі згідно міжнародним рекомендаціям.

Ключові слова: легалізація; доходи, одержані злочинним шляхом; корупція; заходи.

Постановка проблеми. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – це будь-які дії, пов'язані з коштами

(власністю), одержаними (здобутими) внаслідок вчинення злочину, спрямовані на приховування джерел походження зазначених коштів (власності) чи сприяння особі, яка є співучасником у вчиненні злочину, що є джерелом походження зазначених коштів (власності) [1]. За нашими підрахунками, питома вага легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, щорічно за останнє десятиріччя складала 3–4% з числа усіх виявлених злочинів у сфері господарської діяльності. Разом з тим наведені статистичні дані швидше відображають стан виявлення та припинення фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні, аніж реальний стан у зв'язку із вчиненням даного виду злочину. Як наслідок, посилюється тенденція щодо подальшого використання злочинцями кредитно-банківської системи для відмивання «брудних» грошей, встановлення над нею контролю з боку організованих злочинних організацій, що забезпечує умови для подальшого безперешкодного протиправного використання міжбанківських механізмів у злочинних цілях [2, с. 83]. Особи, які здійснюють легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, завжди діють на випередження, на відміну від правоохоронних органів. Слідкуючи за розвитком ідей і технологій, вони змінюють валюту, способи легалізації грошей і все частіше вдаються до проведення міжнародних фінансових операцій. Все це висуває потребу вивчення й урахування міжнародних рекомендацій у напрямку запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні.

Стан дослідження. В юридичній літературі теоретичні й прикладні аспекти протидії та запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, зазвичай, досліджувалися у зв'язку з вирішенням глобального завдання детінізації економіки держави. Це, передусім, праці таких провідних вчених, як П. П. Андрушко, О. П. Бушан, Б. С. Болотський, Д. А. Брандоліно, Л. К. Виноградова, Б. В. Волженкін, А. Ф. Волобуєв, В. В. Голіна, О. М. Джужа, Л. М. Доля, О. О. Дудоров, В. А. Журавель, О. Г. Кальман, Х.-Х. Кернер, М. Й. Коржанський, В. О. Мандибура, В. М. Попович, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, Є. В. Фесенко, П. С. Яні та ін. У розрізі останніх досліджень, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розглядалася в контексті удосконалення діяльності органів внутрішніх справ (О. В. Пустовіт), а також дотично до проблеми детермінації економічної злочинності в Україні в умовах перехідного періоду до ринкової економіки (А. М. Бойко), як інституційна кримінальна практика

(В. Н. Дремін), як технологія злочинного збагачення з використанням банків (В. В. Корнієнко) тощо.

Однак з розвитком інструментів фінансового ринку, атрибутів підприємництва, новітніх технологій, модернізацією фінансових операцій у представників організованих злочинних угруповань виникають нові можливості протиправного використання банківської системи у легалізації злочинних доходів. З огляду на це, у наукових працях необхідно проводити постійний моніторинг системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Метою даної статті є удосконалення системи заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, з огляду на міжнародні стандарти.

Виклад основних положень. Як зазначає О. М. Литвак, в цілях запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні доцільно провести низку організаційних заходів й, передусім: звести до мінімуму готівковий обіг грошових коштів через розширення сфери використання електронних засобів розрахунків; запровадити сучасні форми звітності, які б забезпечували чіткий контроль за грошовим обігом; надати працівникам оперативно-розшукових підрозділів більше повноважень щодо отримання інформації про фінансово-господарську діяльність окремих вкладників; уніфікувати національну правову базу; створити єдині системи контролю за переміщенням готівки і безготівковими операціями, щоб унеможливити приховання криміналітетом своїх капіталів [3, с. 3–9].

Найбільш «привабливими» для легалізації (відмивання) грошей в Україні та й в усьому світі залишаються кредитні та фінансові установи [4, с. 259]. У зв'язку з цим розроблено так звані «Вольфсбергські принципи» – «Всезагальні директиви щодо протидії відмиванню доходів у приватному банківському секторі». Відповідно до їх положень контроль у банку має здійснюватися за такими напрямками:

– робота з клієнтами (повна ідентифікація клієнтів, бенефіціарів, збір та ідентифікація інформації про мету й причини відкриття рахунку, можливі операції, які будуть здійснюватися по рахунку, діяльність, яка є джерелом доходу, оцінка капіталу, джерел походження та способів переведення грошей, що використовуються для відкриття рахунку, за необхідності – додаткова інформація щодо репутації клієнта, вивчення офіційних документів, що засвідчують особу, інших підтверджувальних свідоцтв, свідоцтв про створення, діяльність та особу керуючого відповідних юридичних установ, прийняття рішення щодо відкриття

нових рахунків чи встановлення відносин з новим клієнтом хоча б двома співробітниками банку);

– встановлення відносин з клієнтами (відкриття номера чи коду рахунку лише за умови, що банк встановив особу клієнта і бенефіціарного володільця рахунку; підвищена пильність до клієнтів та бенефіціарів, які є резидентами та отримують засоби з держав, які не дотримуються загальноприйнятих стандартів боротьби з відмиванням капіталів чи належать до держав з підвищеним рівнем злочинності та корупції; особливо ретельна перевірка осіб, які обіймають посади з високим кредитом довіри з боку громадськості (державні чиновники, посадові особи великих державних компаній, політики, провідні діячі політичних партій, члени їх сімей та наближені до їх особи);

– оновлення контрольними органами банку чи незалежними аудиторами інформації щодо клієнтів банку;

– дії представників банку в ході виявлення незвичних чи підозрілих обставин (на зразок руху грошових коштів, які не відповідають діяльності клієнта, проведення операцій з використанням засобів понад визначені межі значень; використання рахунку як транзитного / часті перекази грошових засобів по рахунку), а саме: моніторинг операцій, аналіз контактів клієнта (наприклад, поїздки за межі держави), збір інформації з незалежних джерел (наприклад, засобів масової інформації, Інтернет), внутрішньобанківської інформації щодо оточення клієнта. У випадку, якщо раціонального пояснення не одержано, може бути прийнято одне з таких рішень: підвищений контроль до клієнта банку; припинення відносин з клієнтом банку; інформування представників влади у, тому числі з блокування операцій по рахунку;

– моніторинг працівником банку;

– відповідальність за контроль (у внутрішньобанківському документі зазначаються стандартні заходи на різних «рівнях контролю», а також вказані часові рамки, ступінь контролю, питання, які потребують контролю, розподіл обов'язків, порядок аналізу т. ін.);

– постійне інформування керівника з питань відмивання (легалізації) грошей одержаних злочинним шляхом й, зокрема, кількість повідомлень, скерованих до відповідних державних органів, способи моніторингу, зміни у законодавстві, кількість та тематика навчальних заходів для працівників банку з питань протидії та запобігання відмиванню (легалізації) доходів, одержаних злочинним шляхом;

– навчання та підготовка персоналу банку (розробка відповідної програми, навчання, методів і процедур виявлення та запобігання від-

миванню доходів, одержаних злочинним шляхом, інформування щодо змін законодавства);

– зберігання документів щодо протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, не менше ніж п'ять років [5].

Видається, що вище наведені рекомендації можуть виявитися корисними і для приватного банківського сектора в Україні.

Не вдаючись до подальшого аналізу інших міжнародних рекомендацій щодо удосконалення протидії та запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, варто зазначити, що така діяльність на міжнародному рівні проводиться комплексно. Так, наприклад, у Федеративній Республіці Німеччині основний акцент зроблено на конфіскації майна і створенні належної правової бази для унеможливлення легалізації (відмивання) «брудних» грошей. Зусилля німецького уряду зосереджуються на законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходах унеможливлення різного роду зловживань. Подібну практику запроваджено в Сінгапурі, де передбачається щорічна звітність державних посадових осіб щодо їх майна, активів і боргів; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні та розрахункові рахунки осіб, які підозрюються в корупції [6, с. 373]. Аналогічна практика на даний час набуває поширення й в Україні.

Однак у цьому зв'язку ми б хотіли дещо більше уваги звернути на нагальну потребу приведення національного законодавства України у відповідність з вимогами міжнародних стандартів, як це задекларовано у положеннях Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року [7].

У Рекомендаціях групи з розробки фінансових заходів (FATF) й, зокрема Р.1 і Р.2 («Злочин відмивання доходів») зазначено: «Країни повинні застосовувати поняття злочину «відмивання коштів» до всіх серйозних злочинів з метою охоплення якомога ширшого спектра предикатних злочинів. Предикатні злочини можна описати шляхом посилання на усі злочини чи на поріг, пов'язаний з категорією серйозних злочинів або з таким видом покарання, як позбавлення волі, встановлене за предикатний злочин (пороговий підхід)... Якщо країни застосовують пороговий підхід, предикатні злочини повинні ... включати в себе злочини, які караються таким максимальним покаранням, як позбавлення волі строком більше ніж на один рік, або для тих країн, які мають мінімальний поріг для злочинів, встановлений їх правовою системою, предикатні злочини повинні включати в себе всі

злочини, що караються таким мінімальним покаранням, як позбавлення волі строком більше ніж на шість місяців» [8]. У зв'язку з цим варто зазначити, що дана рекомендація Україною виконана, оскільки у відповідності до останніх змін до ст. 209 Кримінального кодексу України суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, визнається діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (за винятком діянь, передбачених ст.ст. 212 і 212-1 Кримінального кодексу України), або діяння, вчинене за межами України, якщо воно визнається суспільно небезпечним протиправним діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, за кримінальним законом держави, де воно було вчинене, і є злочином за Кримінальним кодексом України та внаслідок вчинення якого незаконно одержані доходи.

Проте з іншого боку, у положеннях Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи висунута ще одна вимога й, зокрема, щодо посилення кримінальної відповідальності за відмивання (легалізацію) доходів, одержаних в результаті вчинення злочинів, пов'язаних з корупцією [9]. Разом з тим ця вимога однієї з базових антикорупційних міжнародних конвенцій не повною мірою дотримана у положеннях чинного кримінального кодексу України. Адже про предикатний злочин, що містить ознаки корупції, жодним чином не згадується ні в основному, ні в кваліфіковану складі злочину, передбаченому ст. 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» Кримінального кодексу України. У зв'язку з цим пропонується цю статтю доповнити кваліфікуючою ознакою щодо вчинення діяння, передбаченого ч. 1. даної статті, у зв'язку з відмиванням (легалізацією) доходів, одержаних від злочину, пов'язаного з корупцією, який передбачений ст.ст. 368 «Одержання хабара», 368-2 «Незаконне збагачення», 368-3 «Комерційний підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», 369 «Пропозиція або давання хабара», 369-2 «Зловживання впливом» Кримінального кодексу України, як цього вимагають міжнародно-правові стандарти.

Висновки. Отже, з урахуванням міжнародних стандартів вбачається нагальна потреба в розробці ефективних організаційних і регуляторних заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) дохо-

дів, одержаних злочинним шляхом, у приватному банківському секторі в Україні.

Протидія та запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, має розглядатися як один із пріоритетних напрямів антикорупційної діяльності в Україні на сучасному етапі. Своєю чергою, посилення кримінальної відповідальності за відмивання (легалізацію) доходів, одержаних від злочину, пов'язаного з корупцією, більшою мірою сприятиме охороні фінансової системи від незаконного використання, а також подальшому удосконаленню кримінально-правових механізмів захисту від вчинення корупційних правопорушень.

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 28 листопада 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1. – Ст. 2.

2. Організована злочинність в Україні та країнах Європи: посібник / [О. М. Джужа, В.В. Василюк, О.В. Копан, О.Г. Кулик та ін.]; за заг. ред. професора О. М. Джужі. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 248 с.

3. Литвак О. М. Тіньова економіка і економічна злочинність: Шляхи боротьби в Україні з економічною злочинністю / О. М. Литвак // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ, 2000. – Спецвипуск. – С. 3–9.

4. Наконечна Н. В. Протидія фінансовим злочинам на шляху інтеграції України в Європу / Н. В. Наконечна. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 257–261.

5. Всеобщие директивы по противодействию отмыванию доходов в частном банковском секторе (Вольфсбергские принципы) от 30 октября 2000 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_688

6. Гаврик С. Ю. Світовий досвід протидії корупційним проявам, або як Україні покращити місце за індексом сприйняття корупції / С. Ю. Гаврик, В. О. Черков // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 369–374.

7. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 березня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 19. – Ст. 803.

8. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: Рекомендації FATF, затверджені на Пленарному засіданні FATF 16 лютого 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uainsur.com/wp-content/uploads/2012/04/New_FATF_Standarts.pdf

8. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією: ратифіковано із заявою Законом України № 252-V від 18 листопада 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 50. – Ст. 497.

Якимова С. В. Противодействие и пресечение легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, как преступлению, содержащему признаки коррупции (с учетом международных рекомендаций)

Рассмотрена целесообразность ужесточения уголовной ответственности за легализацию (отмывание) доходов, полученных от коррупционного преступления. Акцентируется внимание на разработке организационных и регуляторных мер в частном банковском секторе в соответствии с международными рекомендациями.

Ключевые слова: легализация, доходы, полученные преступным путем, коррупция, меры.

Yakimova S. V. Counteraction and Prevention of Legalization (Laundering) of the Proceeds from Criminal Activity as a Crime which Includes Characteristics of Corruption (according to the International Recommendations)

The expediency of increasing criminal responsibility for legalization (laundering) of proceeds from crime related to corruption is considered. The attention is focused on the development of organizational and of regulatory measures in the private banking sector in accordance with international recommendations.

Key words: legalization proceeds from criminal activity, corruption, measures.

Стаття надійшла 15 квітня 2013 р.

УДК 343.35

І. М. Ясінь

РОДОВИЙ ТА БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТИ СКЛАДУ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ (ст. 368² КК України)

Досліджується родовий та непосредний об'єкти складу незаконного збагачення шляхом аналізу структурних елементів суспільних відносин: суб'єктів відносин; предмета, з приводу якого існують відносини; соціального зв'язку як змісту відносин, що визначається суспільно значущою діяльністю.

Ключові слова: злочини у сфері службової діяльності, родовий об'єкт, непосредний об'єкт, суспільні відносини.

Постановка проблеми. Злочин, передбачений ст. 368² Кримінального кодексу України (далі КК України) «Незаконне збагачення», самим законодавцем віднесений до злочинів у сфері службової та про-